

آشنایی با قرآن‌شناس برجسته غرب «رژیس بلاشر»

مسعود ربیعی آستانه

دنیای غرب با جهان اسلام مواجهه دیرینه‌ای داشته است، این رویارویی زمانی برپایه نزاع و تعارض فیزیکی بوده است، مانند: دوران جنگ‌های صلیبی و فتح اندلس توسط مسلمین و دوران سلطان سلیم، و زمانی هم بر اساس مشاجرات قلمی استمرار یافته است و پس از آن را باید عصر تساهل نام نهاد؛ زیرا استیلای علمی و صنعتی و اقتصادی غرب سبب شد تا مباحث عقیدتی کم‌رنگ شود و اولویت خود را در نگاه غربیان از دست بدهد.

با این حال در طول تمامی ادوار یادشده، مواجهه فکری و اعتقادی میان اسلام و غرب همواره وجود داشته است.

یکی از زمینه‌هایی که مستشرقان از دیرباز تا کنون در آن به تحقیق و تفحص پرداخته‌اند قرآن کریم و مجموعه علوم قرآنی است، تا آنجا که می‌توان ادعان کرد که مراکز و بنیادهای مهمی در غرب به این مهم اختصاص یافته

است، از آن جمله، شهر بال ۱ (بازل لند) که دومین شهر بزرگ کشور کوچک سوئیس است، مرکز چاپ و نشر ترجمه‌های معروف قرآن به زبانهای گوناگون اروپایی است، و همچنین شهر ادینبورگ ۲ (ادینبوره) مرکز اسکاتلند نیز در ترجمه، چاپ و نشر قرآن کریم سابقه‌ای دیرینه دارد. تحقیقات و پژوهشهای قرآنی در غرب بویژه در کشور آلمان بسیار چشمگیر است، تا حدی که برخی از محققان معتقدند که مشهورترین قرآن‌شناسان جهان آلمانی‌تبارند! برای اطلاع بیشتر خوانندگان فهرست مختصری از جمع پژوهشگران غربی آورده می‌شود تا سیر گرایشهای تحقیقات مربوط به علوم قرآنی در آن دیار به گونه‌ای مستند نمودار گردد.

دوراک، زیگموند فرانکل، ژوزف هالوی (دانشمند فرانسوی و مؤلف سامریها در قرآن)، هرتسفلد، هیرشفلد، ایگناتس گولدزیهر (مستشرق یهودی مجار و صاحب کتاب مذاهب التفسیر الاسلامی)، بارتولمه، برگستراسر، اتوپریتزل، یوهانس تئودورنولدکه، والتر برونوهنینگ، تور آندره آ، آندرتاس، ژول لایوم (دانشمند معروف فرانسوی و مؤلف تفصیل الآیات)، توری، ژوزف هوروویتس (مؤلف کتاب بررسی‌های قرآنی)، لوی، ولترس، یولیوس ولهاوزن، کارل بروکلمان (مؤلف تاریخ ادبیات عرب)، گیدی، گایگر، گریم، لاگارد، مولر، هافمن، آلویس اشپرنگر، زیمرن، آریانت یانت، ونسینگ (مؤلف کتاب المعجم المفهرس لألفاظ أحادیث النبوی)، امیل درمنگهام، صدیقی، لیدزبارسکی، لیزنسکی، کازیمیرسکی، مارگلیوت (مؤلف کتاب محمد(ص))، هنری لامنس (صاحب مقالات بسیار در دائره المعارف اسلام)، سرویلیام مویر، آلفرد گیرم، لوث، فرانتس بوهل، دکتر ریچارد بل، ویلیام موننگمری وات (مؤلف دو کتاب معروف محمد(ص) در مکه و محمد(ص) در مدینه)، چارلز لایال (صاحب کتاب معروف شعر قدیم عربستان)، جان آرتور آبربی (دانشمند فقید انگلیسی و مؤلف کتاب معروف عقل و وحی در اسلام)، بارون کارا دوو (صاحب کتاب ۵ جلدی متفکران اسلام)، واشنگتن اروینگ (محقق آمریکایی و مؤلف کتاب معروف محمد(ص) و جانشینانش)، بارتلمی، سنت هیلر (دانشمند معروف

فرانسوی و صاحب کتاب محمد(ص) و قرآن)، پروفیسور لوئی ماسینیون، توشیهیکو ایزوتسو، پیکتال، سرآرتور جفری و...

پژوهشگران و دانشمندان یادشده به نحوی تحقیقات شان با قرآن و علوم قرآنی ارتباط می یابد، که بعضی از اینان ملیتی اروپایی دارند و برخی غیراروپایی اند، چنان که پاره ای از این اندیشمندان مغرضانه و با پیش داوری های منفی به مطالب قرآن نگریسته اند و پاره ای دیگر هیچ نگاه بغض آلود و یا بدخواهانه را در مورد قرآن به کار نگرفته اند و به قرآن تنها به عنوان یک منبع تحقیقی و پس از آن به عنوان یک متن ارزشی نگاه کرده اند.

از جمله مستشرقانی که نگاهی محققانه و بی طرفانه به قرآن داشته، «رژیس بلاشر» است که در ایران به غلط با عنوان رژی بلاشر اشتهاار یافته، و اینک به تحلیل دیدگاه هایش خواهیم پرداخت:

رژیس بلاشر REGIS BLACHER

تولد او در سال ۱۹۰۰ میلادی در حوالی شهر پاریس و درگذشت او هفتم اوت ۱۹۷۳ در شهر پاریس بوده است.

بلاشر در آغاز قرن بیستم در خانواده کوچک و متوسطی به دنیا آمد. در پانزده سالگی به همراه خانواده خود به مراکش که در آن زمان جزء مستعمرات کشور فرانسه به شمار می آمد مهاجرت کرد. پس از پایان تحصیلات متوسطه اش، به رغم میل باطنی خود در کازابلانکا داوطلب مترجمی شد. در همین اوان در مدرسه مولای یوسف شهر رباط، به تحصیلات عالیہ ادامه داد و در سال ۱۹۲۲ موفق به اخذ درجه لیسانس گردید. در ۱۹۲۴ به الجزیره رفت و در بازگشت به رباط در همان مدرسه یادشده به تدریس اشتغال یافت.

بلاشر تا سال ۱۹۳۵ مدیریت مؤسسه مطالعات عالی مراکش را که در ۱۹۲۹ تأسیس یافته بود، عهده دار گردید.

او رساله دکترای خود را در دو مرحله در دانشگاه سوربن پاریس گذراند: (سال ۱۹۳۵ در مرحله اول درباره ابوالطیب متنبی شاعر معروف عرب (متوفای ۳۵۴ هـ / ۹۶۵ م) به دفاع از پایان نامه خود پرداخت.

در همان سال مرحله دوم پایان نامه دکترایش را که به ترجمه کتاب طبقات الامم سعید اندلسی (قرن چهارم هـ / قرن یازدهم م اختصاص یافته بود به پایان برد.

بلاشر پس از این مرحله پروفیسور رسمی مدرسه معروف پاریس (مدرسه ملی زبانهای شرقی) شد که تا سال ۱۹۵۰ نیز بدان کار مهم ادامه داد. از سال ۱۹۵۶ تا ۱۹۶۵ مدیر «مؤسسه مطالعات اسلامی آکادمی پاریس» و همچنین عضو برجسته آکادمی (فرهنگستان های) قاهره و دمشق بود. در ۱۹۷۲ به عضویت انستیتو فرانس برگزیده شد.

فهرست مقالات بلاشر

مقالاتی که در ذیل می آید در چاپ اول از دائرة المعارف اسلام ۳ آمده است:

۱. عباس ابن احنف

۲. ابوصخر هذلی

۳. اخلط

۴. عمرو بن كلثوم

۵. عنتره

۶. ذوالرمه

۷. بشار بن برد

۸. فرزدق

مقالاتی نیز از او با عناوینی چون ابونواس، شوقی، معری و... در دائرة المعارف بزرگ فرانسه به چاپ رسیده است.

کار اساسی و عمده بلاشر «تاریخ ادبیات عرب از آغاز تا پایان قرن ۱۵ هجری» است که در جای جای آن تبخر و تسلط او را به وضوح می توان دید. بلاشر در بین دوستان و همکاران خود نیز به پرکاری معروف بوده است و به علت همین پرکاری و مطالعات پیگیر چهل ساله خود در اواخر عمر، بینایی خویش را کاملاً از دست داد و با چشمانی به ظاهر بسته و قلبی روشن به ادامه پژوهشهای قرآنی خویش پرداخت.

فهرست کتابهای بلاشر

۱. مسأله محمد(ص). این کتاب را به سال ۱۹۵۲ در زمینه اسلام شناسی نوشت که به عنوان کتابی پرمایه و تا اندازه ای بی طرف شناخته شد.
۲. در آستانه قرآن. این کتاب در زبان فارسی از سوی شادروان دکتر محمود رامیار در ۳۲۶ صفحه ترجمه شده است. پاره ای از عناوین کتاب از قرار زیر است:
  ۱. گردآوری قرآن مجید.
  ۲. توصیف مصحف کنونی.
  ۳. انتقاداتی که پیش آمد.
  ۴. علوم قرآنی.
  ۵. ترجمه های قرآن به زبانهای اروپایی.
- دکتر محمود رامیار در کتاب دیگری از خود با نام «در آستانه سالزاد پیامبر» بسیاری از نظریات رئیس بلاشر را جرح و تعدیل کرد و همچنین در کتاب «در آستانه قرآن» با حواشی سودمندی موارد انتقادپذیر دیدگاه های رئیس بلاشر را متعادل کرده است.
۳. ترجمه قرآن به زبان فرانسه. جدی ترین و محققانه ترین کار بلاشر بوده که به واسطه آن به معروفیت چشمگیری نیز نائل آمد، یکی از ویژگیهای این ترجمه رعایت در امانت واژگان از عربی به فرانسه است که با توجه به سنگینی کار، نهایت تلاش را می طلبید. چون در این ترجمه حد اعلای تلاش و دقت و ظرافت صورت گرفته این اثر از بهترین تراجم قرآنی موجود به زبانهای اروپایی است.
- ترجمه بلاشر دارای مقدمه ای بود که در سال ۱۹۴۵ برای اولین بار منتشر گردید و سخت مورد علاقه خوانندگان قرار گرفت. از مقدمه بلاشر بر این ترجمه به خوبی می توان تسلط کامل او به زبان و ادبیات عرب و حتی لهجه های بدوی مکی و مدنی را دریافت. ۵. این مقدمه پس از تجدید نظر و بررسی دوباره در سپتامبر ۱۹۵۸ در پاریس تجدید چاپ شد.

بلاشر در کار ترجمه قرآن خود در واقع استفاده کننده و مکمل نظریات تئودور نولدکه (۱۹۳۱) – Theodor Noldeke (۱۸۳۶م) مستشرق آلمانی و مؤلف کتاب معروف تاریخ قرآن، فردریک شوالی schwally، گریم Grimme، ریچارد بل Bell، فرانتس بوهل Buhl، بر گشتراسر و دیگران است.

او در کار ترجمه، قرآن را بر مبنای مباحث لغوی و تاریخی و تنظیم مجدد آیات به ترتیب نزول و همچنین مکی و مدنی بودن آیات، تدوین و ترجمه کرده است. همچنین در مقدمه کتاب، مسأله تقریبی بودن و نسبی بودن ترتیب کنونی و انطباق نداشتن کامل آن را با مراحل وحی به خوبی توضیح داده است. ۶.

بلاشر چهار نوع سوره و چهار دوران برای نزول قرآن قائل شد و سوره های هم نوع و همانند او یا به تعبیری همزاد را به ترتیبی که از روی قرائن تاریخی و تناسب مطلب یا دگردیسی اصطلاحات مربوطه حدس می زده در داخل گروه های چهارگانه ردیف کرده است و سه دوران را در ۱۳ سال مکه و یک دوران را در ۱۰ سال مدینه قرار داده است. ۷.

بحث تخصصی مربوط به جدولهای مکی و یا مدنی بودن سور و آیات قرآنی بر مبنای طرح بلاشر را به فرصتی دیگر واگذار می کنیم، هدف از این نوشتار تنها آشنایی با بزرگان قرآن شناس در جوامع غربی در حد امکان بوده است تا این گونه افراد را با هر اسم و رسم که هستند بتوانیم طبقه بندی معرفتی کنیم، بلاشر به رغم اشتباهاتی که ممکن است برای هر محققى پیش آید، از مسیر عدالت و انصاف تا آنجا که توان داشته خارج نشده است؛ مثلاً مباحثی که پیرامون تحریف قرآن دارد، به هیچ وجه تندروی های خاورشناسان و افراد وابسته به آن فرهنگ مانند «رودویل کازانوا» مؤلف کتاب محمد و پایان جهان، گلدزیهر که همه جا طعنه او تیز است، «نولدکه» و «هنری لانس» در بیانها و استدلالهای او دیده نمی شود. برای اطلاع بیشتر از احوال، آثار و همچنین ویژگیها و روش پژوهشی بلاشر، خوانندگان را به چند اثر زیر ارجاع می دهیم:

۱. تاریخ قرآن، دکتر محمود رامیار.
  ۲. پژوهشی پیرامون تاریخ قرآن، دکتر محمدباقر حجتی.
  ۳. ترجمه قرآن، اثر رئیس بلاشر.
  ۴. در آستانه سالزاد پیامبر، دکتر محمود رامیار.
  ۵. در آستانه قرآن، رئیس بلاشر، ترجمه دکتر رامیار.
  ۶. سیر نزول قرآن، مهندس مهدی بازرگان.
- در پایان جدول ترتیب نزول سوره های قرآن بر اساس طرح بلاشر درج می شود.

مدنی		مکی							
دوران IV		دوران III		دوران II		دوران I			
عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره	عنوان سوره
بقره	۹۱	فصلت	۶۹	ذاریات	۴۸	نبأ	۲۶	علق	۱

٢	مدثر	٢٧	قيامه	٤٩	قمر	٧٠	سجده	٩٢	بينه
٣	قريش	٢٨	رحمن	٥٠	قلم	٧١	جائيه	٩٣	تغابن
٤	ضحى	٢٩	قدر	٥١	صافات	٧٢	اسراء	٩٤	جمعه
٥	انشراح	٣٠	نجم	٥٢	نوح	٧٣	نحل	٩٥	انفال
٦	عصر	٣١	تكاثر	٥٣	دخان	٧٤	روم	٩٦	محمد
٧	شمس	٣٢	علق	٥٤	ق	٧٥	هود	٩٧	آل عمران
٨	ماعون	٣٣	مearج	٥٥	طه	٧٦	ابراهيم	٩٨	صف
٩	طارق	٣٤	مزمل	٥٦	شعراء	٧٧	يوسف	٩٩	حديد
١٠	تين	٣٥	دهر	٥٧	حجر	٧٨	مؤمن	١٠٠	نساء
١١	زلزال	٣٦	مطففين	٥٨	مريم	٧٩	قصص	١٠١	طلاق
١٢	قارعة	٣٧	مدثر	٥٩	ص	٨٠	زمر	١٠٢	حشر
١٣	عاديات	٣٨	لهب	٦٠	يس	٨١	عنكبوت	١٠٣	احزاب
١٤	فيل	٣٩	كوثر	٦١	زخرف	٨٢	لقمان	١٠٤	منافقون
١٥	انفطار	٤٠	همزة	٦٢	جن	٨٣	شورى	١٠٥	نور
١٦	اعلى	٤١	بلد	٦٣	ملك	٨٤	يونس	١٠٦	مجادله
١٧	عبس	٤٢	ليل	٦٤	مؤمنون	٨٥	سبا	١٠٧	حج
١٨	تكوير	٤٣	فجر	٦٥	انبياء	٨٦	فاطر	١٠٨	فتح
١٩	انشقاق	٤٤	بروج	٦٦	فرقان	٨٧	اعراف	١٠٩	تحريم
٢٠	نازعات	٤٥	اخلاص	٦٧	نمل	٨٨	احقاف	١١٠	ممتحنه
٢١	غاشيه	٤٦	كافرون	٦٨	كهف	٨٩	انعام	١١١	نصر
٢٢	طور	٤٧	فاتحه			٩٠	رعد	١١٢	حجرات

توبه	۱۱ ۳					فلق	۴۸	واقعه	۲۳
مائدة	۱۱ ۴					ناس	۴۹	حاقه	۲۴
								مرسلات	۲۵

۱. شهر بال Basle Land مرکز ایالت (کانتون) بال است که در ۹۲ کیلومتری غرب زوریخ و در کنار رود راین قرار گرفته است. علاوه بر آن این شهر مرکز صنعت ابریشم بافی سوئیس نیز هست.

۲. قرآن ترجمه شده به زبان انگلیسی به قلم روحانی معروف اسکاتلندی دکتر ریچارد بل و با مقدمه شاگرد معروف او ویلیام مونتگمری وات در همین شهر به چاپ رسیده است.

۳. دائرة المعارف اسلام در فاصله سالهای (۱۹۳۸ - ۱۹۱۳) میلادی در پنج مجلد و به سه زبان فرانسه - آلمانی و انگلیسی در شهر لیدن هلند به چاپ رسید. پاره ای از مقالات مندرجه در آن دائرة المعارف به قرار ذیل است:

۱. اسلام و مکارم اخلاق، اثر پروفیسور سرهامیلتون الکساندر راسکین گیپ.

۲. اذان و وحی در اسلام، اثر توینبول Tuynboll

۳. اسرائیل - و مقاله «بحیرا»، اثر پروفیسور آریانت یانت ونسینگ.

۴. باقلانی، اثر کارل بروکلمان.

۵. بهائیگری، اثر کمونیست و بعد بهائی معروف ایتالیایی، بوسانی.

۶. تأویل، اثر پارت آلمانی.

۷. تمیم الداری، اثر لویی دلآویدا (ایتالیایی).

۸. جاهلیت، اثر پروفیسور وایر.

۹. جمعه، اثر ژوینبول.

۱۰. حدیبیه، اثر هنری لانس کشیش معروف بلژیکی.

۱۱. استخاره، اثر ایگناتس گلدزیهر، مستشرق معروف مجاری.

۱۲. حنیف، اثر ویلیام مونتگمری وات.

۱۳. حنیف، اثر فرانتس بوهل.

۴. به نقل از دکتر محمود رامیار «در کتاب تاریخ قرآن».

۵. برای مزید اطلاع بنگرید به کتاب در آستانه قرآن، صفحه ۵.

۶. بنگرید به کتاب پراج سیر تحول قرآن، تصنیف مهندس مهدی بازرگان.

۷. برگرفته از کتاب سیر تحول قرآن، صفحه ۲۴.

